Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5904

[Total No. of Pages : 4

[6465]-652

M.A. (Part-I) (SODL)
ECONOMICS
EC1002-II : Public Economics-II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any 5 questions out of 7. **[10]**

a) What is Indirect Tax?

b) What is budget?

c) When was Finance Commission established?

d) What is Fiscal Policy?

e) What is deficit financing?

f) Write two examples of direct taxes.

g) When was Goods and Services Tax introduced in India?

Q2) Attempt any 4 questions out of 6. **[20]**

a) Write the types of budget.

b) Write the objectives of fiscal policy.

c) Write the source of income of Central Govt.

d) What are the methods adopted by the government for repayment of public debt?

e) Write the objectives of Indian tax system.

f) Explain the sources of Indian public debt.

Q3) Attempt any 4 questions out of 6. **[20]**

a) Gender Budget

b) Goods and Services Tax

c) Objective of deficit financing

d) Types of Public Debt

e) Fiscal Policy

f) Fiscal Responsibility and Budget Management Act

Q4) Attempt any 2 questions out of 4. **[20]**

a) Explain in detail the merits and demerits of the Indian tax system.

b) Discuss in detail the public debt burden on the Indian economy.

c) Explain the role of fiscal policy in India.

d) Explain in detail the fiscal problems in the Indian federal system.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5904

[6465]-652

M.A. (Part-I) (SODL)

ECONOMICS

EC1002-II : Public Economics-II

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[10]**

अ) अप्रत्यक्ष कर म्हणजे काय?

ब) अर्थसंकल्प म्हणजे काय?

क) वित्त आयोगाची स्थापना कधी झाली?

ड) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?

इ) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?

फ) प्रत्यक्ष कराचे दोन उदाहरणे लिहा.

य) भारतात वस्तू व सेवा कर कधी लागू करण्यात आला?

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) अर्थसंकल्पाचे प्रकार लिहा.

ब) राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्टे लिहा.

क) केंद्र सरकारचे उत्पन्नाचे स्त्रोत लिहा.

ड) सार्वजनिक कर्जाच्या परतफेडीसाठी सरकार कोणत्या मार्गांचा अवलंब करते?

इ) भारतीय कर व्यवस्थेची उद्दिष्ट लिहा.

फ) भारतीय सार्वजनिक कर्जाचे स्त्रोत स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) लिंगाधारित अर्थसंकल्प

ब) वस्तू व सेवा कर

क) तुटीचा अर्थभरणाचा हेतू

ड) सार्वजनिक कर्जाचे प्रकार

इ) राजकोषीय धोरण

फ) राजकोषीय जबाबदारी आणि अर्थसंकल्प व्यवस्थापन कायदा

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) भारतीय कर व्यवस्थेचे गुण व दोष सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील सार्वजनिक कर्जाचे ओझे यावर सविस्तर चर्चा करा.

क) राजकोषीय धोरणाचे भारतातील भूमिका स्पष्ट करा.

ड) भारतीय संघराज्य पद्धतीमधील वित्तीय समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

ⓘ ⓘ ⓘ ⓘ

Total No. of Questions : 4] **SEAT No. :**

PD5905

[Total No. of Pages : 4

[6465]-653
M.A. (Part - I) (SODL)
ECONOMICS
EC - 1003 -II : International Finance
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five) **[10]**

a) What is Speculation?

b) Define Balance of Trade.

c) Give full form of LIBOR

d) Define International Banking.

e) What is Monetary Policy?

f) What is Hedging?

g) What is Capital Account Convertibility?

Q2) Write the answre of following questions. (Any four) **[20]**

a) Describe the case for and against of Fixed Exchange Rates.

b) Write note on Foreign Exchange Market.

c) Explain the factors affecting International Capital Movements.

d) Sate the objectives of foreign Exchange Management Act.

e) Write note on Floating Exchange Rates.

f) Explain in detail the nature of legal disputes in International Banking.

Q3) Write short notes. (Any four) **[20]**

a) Besel Norms

b) Problem of Foreign Capital

c) Purchasing Power Parity Theory

d) Devaluation of Indian Rupee

e) Scope of Exchange Control

f) Transfer of Purchasing Power.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two) **[20]**

a) Explain the case for and against of flexible Exchange Rates.

b) Discuss in detail the methods of Foreign Exchange Control.

c) Describe the measure for corrections of disequilibrium in balance of payment.

d) Explain in detail the role of Foreign Capital in economic development.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5905

[6465]-653
M.A. (Part - I) (SODL)
ECONOMICS
EC - 1003 -II : International Finance
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[10]**

अ) सट्टेबाजी म्हणजे काय?

ब) व्यापारतोल - व्याख्या द्या.

क) LIBOR चे पूर्ण लिहा.

ड) आंतरराष्ट्रीय बँकिंग - व्याख्या द्या.

इ) मौद्रिक धोरण म्हणजे काय?

फ) बचाव म्हणजे काय?

य) भांडवली खात्यावरील परिवर्तनीयता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) बदलत्या विनिमय दराच्या समर्थनार्थ व विरोधी युक्तिवाद स्पष्ट करा.

ब) विदेशी विनिमय बाजार यावर टीप लिहा.

क) आंतरराष्ट्रीय भांडवलाच्या हालचालीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

ड) विदेशी विनिमय व्यवस्थापन कायद्याची उद्दिष्ट्ये सांगा.

इ) तरंगता विनिमय दर यावर टीप लिहा.

फ) आंतरराष्ट्रीय बँकिंग व्यवसायातील कायदेशीर संघर्षाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.*3)* टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) बेसल निकष

ब) विदेशी भांडवलाच्या समस्या

क) खरेदीशक्ती समता सिद्धांत

ड) रूपयाचे अवमूल्यन

इ) विनिमय नियंत्रणाची व्याप्ती

फ) खरेदी शक्तीचे हस्तांतरण

प्र.*4)* खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) बदलत्या विनिमय दराच्या विरोधी आणि समर्थनार्थ युक्तिवाद सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

ब) विदेशी विनिमय नियंत्रणाच्या पद्धतीची सविस्तरपणे चर्चा करा.

क) व्यवहारतोलातील असमतोल दूर करण्याचे उपाय विशद करा.

ड) विदेशी भांडवलाची आर्थिक विकासातील भूमिका सविस्तरपणे विशद करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5906

[Total No. of Pages : 4

[6465]-654
M.A. (Part-I) (SODL)
ECONOMICS
EC1005-II : Urban Economics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any 5 questions out of 7. **[5×2=10]**

a) What are the major indicators of urbanisation?

b) What is meant by 'Urban shadows'?

c) Define 'Urbanisation'.

d) State two 'Urban Local Bodies'.

e) Define Urban Sprawls.

f) What is meant by 'Urban settlement'?

g) Define 'Developing Country'.

Q2) Attempt any 4 questions out of 6. **[4×5=20]**

a) Explain the Significance of Urbanisation.

b) Describe the Classification of Urban Settlements.

c) Enumerate the Macro-spatial Patterns in Urban Development.

d) State the Economies of Localization.

e) Explain the Impact of Globalization.

f) Explain the impact of Urbanization on the Environment.

Q3) Attempt any 4 questions (short notes) out of 6. **[4×5=20]**

a) Governance & Policy of Urban Poverty.

b) World Bank Indicators on Urbanization.

c) Urban Dispersals.

d) Housing and Slums.

e) Economies of Agglomeration.

f) Technology Change and Environment.

Q4) Attempt any 2 questions out of 4. **[2×10=20]**

a) Explain the importance of Urban Planning.

b) Write short notes on Urbanization Trends.

c) Enumerate the importance of financing urban infrastructure.

d) Explain the concept of Urban Sprawls.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5906

[6465]-654
M.A. (Part-I) (SODL)
ECONOMICS
EC1005-II : Urban Economics
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3* तास*]* *[*एकूण गुण *: 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील 7 प्रश्नांपैकी कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा. **[5×2=10]**

अ) शहरीकरणाचे प्रमुख निर्देशांक कोणते आहेत?

ब) शहरी छाया (Urban shadows) म्हणजे काय?

क) शहरीकरणाची व्याख्या करा.

ड) दोन नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाची नावे लिहा.

इ) नागरी विस्ताराची व्याख्या करा.

फ) नागरी वसाहत म्हणजे काय?

य) विकसनशील देशाची व्याख्या करा.

प्र.2) खालील 6 प्रश्नांपैकी कोणतेही 4 प्रश्न सोडवा. **[4×5=20]**

अ) नागरीकरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) नागरी वसाहतींच्या वर्गीकरण विषद करा.

क) नागरी विकासातील स्थूल स्थानिक आकृतीबंध विषद करा.

ड) स्थानिकीकरणाची अर्थव्यवस्था स्पष्ट करा.

इ) जागतिकीकरणाचा परिणाम स्पष्ट करा.

फ) नागरीकरणाचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील 6 प्रश्नांपैकी कोणतेही 4 प्रश्न सोडवा. **[4×5=20]**

अ) नागरी दारिद्र्याचे प्रशासन व धोरण

ब) शहरीकरणावरील जागतिक बँकेचे निर्देशांक

क) नागरी विस्तार

ड) गृहनिर्माण व झोपडपट्ट्या

इ) समूहाची अर्थव्यवस्था

फ) तंत्रज्ञान बदल आणि पर्यावरण

प्र.4) खालील 4 प्रश्नांपैकी कोणतेही 2 प्रश्न सोडवा. **[2×10=20]**

अ) नागरी नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) शहरीकरणाच्या प्रवृत्तींवर टीप लिहा.

क) नागरी पायाभूत सुविधांना अर्थसाहाय्य करण्याचे महत्त्व विषद करा.

ड) नागरी विस्ताराची संकल्पना स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5908

[Total No. of Pages : 2

[6465]-656
M. A. (Part - I) (SODL)
HINDI (हिन्दी)
HIN-112-II: शोध प्रविधि
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

समय *: 3 घंटे]* *[पूर्णांक : 70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[10]**

अ) अनुसंधान कार्य कितने स्तरों पर हो रहा है?

ब) END NOTES क्या होते है?

क) शोध का लक्ष कौन-सा है?

ड) शोध प्रबंध से क्या तात्पर्य होता है?

इ) रिसर्च के पर्याय रूप में हिंदी में कौन-सा शब्द प्रचलित रहा है?

फ) अन्वेष का अर्थ क्या है?

य) MLA से क्या तात्पर्य है?

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। **[20]**

अ) शोध के प्रमुख तत्त्व का परिचय दीजिए।

ब) शोध और आलोचना के साम्य और वैषम्य स्पष्ट कीजिए।

क) शोध के उद्देश स्पष्ट करते हुए शोध विवेचन पद्धती पर प्रकाश डालिए।

ड) शोध के प्रमुख तत्त्वों का परिचय दीजिए।

इ) आगमनात्मक पद्धती किसे कहते है?

फ) आलोचना से आशय क्या है?

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) युनिकोड का परिचय दीजिए।

ब) शोध प्रबंध लेखन प्रणाली के आरंभिक तीन चरण पर प्रकाश डालिए।

क) अध्याय के उपवर्ग से क्या तात्पर्य है?

ड) हस्तलेख संकलन की उपयोगिता लिखिए।

इ) आगमनात्मक पद्धती क्या है स्पष्ट कीजिए।

फ) MLA पद्धती क्या है स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) तथ्यार्जन के प्रमुख स्त्रोत लिखिए।

ब) शोध में प्रमाणबद्धता से क्या तात्पर्य है?

क) शोध का अर्थ एवं स्वरूप पर प्रकाश डालिए।

ड) शोध की विवेचन पद्धती पर प्रकाश डालिए।

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5909

[Total No. of Pages : 2

[6465]-657
M.A. (Part-I) (SODL)
HINDI (हिंदी)
HIN113-II : पाश्चात्य काव्यशास्त्र
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-II)

समय *: 3 घंटे]* *[पूर्णांक : 70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य है।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[10]**

अ) कल्पना सिद्धांत के जनक कौन है?

ब) वर्ड्सवर्थ को काव्य में कौन-सी भाषा शैली स्वीकार नहीं थी?

क) कॉलरिज विशिष्ट कल्पना का प्रतिफल किसे मानते हैं?

ड) यूनान की तीसरी शती के महान दार्शनिक कौन थे?

इ) अनुकरण सिद्धांत के जनक कौन है?

फ) त्रासदी सिद्धांत किसका है?

य) वर्ड्सवर्थ का कौन-सा सिद्धांत है?

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। **[20]**

अ) अरस्तु का अनुकरण सिद्धांत बताइए।

ब) काव्य गुण संबंधी विचार को स्पष्ट कीजिए।

क) कल्पना सिद्धांत का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

ड) वर्ड्सवर्थ के काव्य भाषा सिद्धांत का विश्लेषण कीजिए।

इ) साहित्य में इलियट का योगदान रेखांकित कीजिए।

फ) विरेचन का अर्थ बताकर विवेचन कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) निर्वैयक्तिता सिद्धांत पर प्रकाश डालिए।

ब) व्यवहारिक आलोचना का परिचय दीजिए।

क) मूल्य सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।

ड) संप्रेषण सिद्धांत का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

इ) प्लेटो के अनुकरण सिद्धांत की जानकारी दीजिए।

फ) रिचर्ड के सिद्धांत का विवेचन कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) काव्य प्रयोजन की परिभाषा देकर स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

ब) काव्य सिद्धांत का विवेचन कीजिए।

क) काव्य में लोंजाइनस का योगदान।

ड) अरस्तु का त्रासदी विवेचन सिद्धांत का विश्लेषण कीजिए।

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5910

[Total No. of Pages : 2

[6465]-658

M. A. (Part - I) (SODL)

HINDI (हिन्दी)

HIN-115-II: हिंदी उपन्यास साहित्य

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

समय *: 3 घंटे]* *[पूर्णांक : 70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पांच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[10]**

अ) चित्रा मुद्गल का उपन्यास पोस्ट बॉक्स नंबर 203 नालासोपारा किस पर केंद्रित है?

ब) एक जमीन अपनी उपन्यास की लेखिका कौन है?

क) सुनगुनियां किस उपन्यास का पात्र है?

ड) ग्लोबल गांव के देवता उपन्यास का प्रकाशन कब हुआ?

इ) तमस में किस वर्ष हुए सांप्रदायिक दंगों की कहानी पेश की गई है?

फ) जयप्रकाश कर्दम के उपन्यासों के नाम लिखिए।

य) डॉ. जयप्रकाश कर्दम पर किसके विचारों का गहरा प्रभाव था?

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। **[20]**

अ) तमस उपन्यास के कथावस्तु का विश्लेषण कीजिए।

ब) जयप्रकाश कर्दम के व्यक्तित्व और कृतित्व पर प्रकाश डालिए।

क) छप्पर की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए।

ड) ग्लोबल गांव के देवता उपन्यास में आदिवासियों के किन समस्याओं का चित्रण किया है?

इ) गिलिगडु उपन्यास के भाषा पर प्रकाश डालिए।

फ) तमस उपन्यास के प्रासंगिकता पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) तमस उपन्यास के माध्यम से भीष्म सहानी क्या संदेश देना चाहते हैं?

ब) छप्पर उपन्यास की कथावस्तु का विश्लेषण कीजिए।

क) छप्पर उपन्यास का उद्देश्य लिखिए।

ड) चित्रा मुद्गल का साहित्यिक परिचय दीजिए।

इ) गिलिगडु उपन्यास की प्रासंगिकता पर प्रकाश डालिए।

फ) ग्लोबल गांव के देवता उपन्यास के प्रमुख पात्रों पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। **[20]**

अ) छप्पर उपन्यास की प्रासंगिकता को स्पष्ट कीजिए।

ब) गिलिगडु उपन्यास की कथावस्तु का विश्लेषण कीजिए।

क) छप्पर उपन्यास के भाषा पर प्रकाश डालिए।

ड) ग्लोबल गांव के देवता उपन्यास की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए।

ⓘ ⓘ ⓘ ⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5912

[Total No. of Pages : 4

[6465]-660

M.A. - I (SODL)

HISTORY

HIS-112-II : Ideas and Institutions in Medieval India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions must be solved.***
2) ***The figures to the right indicate the full marks of the questions.***

Q1) Write answers to any five of the following questions in 25 to 30 words. **[10]**

a) Write information about Amir Khusro.

b) Name any two books by Abul Fazal.

c) Vivek Sindhu who is the author of this book?

d) Explain the concept feudalism.

e) Who is the founder of Veerashaiva Sect?

f) What is Diwan-e-Insha?

g) Explain the term mandalam.

Q2) Answer any four of the following questions in 100 words. **[20]**

a) State the characteristics of historiography tradition in the Sultanate.

b) Describe the book Akbarnama.

c) Write information about the Chola king Rajaraja I.

d) The Ashtapradhan Mandal of Shiva's time.

e) Explain the advantages and disadvantages of manasabdari method.

f) Write information about Varkari sect.

P.T.O.

Q3) Write notes. (any four) **[20]**

a) Foreign travelogues of the Mughal period

b) Vijayanagara king Krishnadevaraya

c) Mughal land revenue system

d) Internal Trade during Mughal period

e) Status of Women in Medieval Society

f) Khalsa Panth

Q4) Answer any two of the following questions in 300 words. **[20]**

a) Take a detailed look at the Persian instruments of the Mughal period.

b) Explain chola economy.

c) Write an account of Bhakti movement.

d) Discuss internal trade during Mughal period.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5912

[6465]-660

M.A. - I (SODL)

HISTORY

HIS-112-II : Ideas and Institutions in Medieval India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3* तास*]* *[*एकूण गुण *: 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. **[10]**

अ) अमीर खुसरो विषयी माहिती लिहा.

ब) अबुल फजल लिखित कोणत्याही दोन ग्रंथांची नावे लिहा.

क) विवेक सिंधू या ग्रंथाचा रचनाकार कोण आहे?

ड) सरंजामशाही या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.

इ) वीरशैव संप्रदायाचे संस्थापक कोण आहेत?

फ) दिवाण-ए-इंशा म्हणजे काय?

य) मंडलम ही संज्ञा सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) सुलतानशाहीतील इतिहास लेखन परंपरेची वैशिष्ट्ये सांगा.

ब) अकबरनामा या ग्रंथाचे वर्णन करा.

क) राजराजा पहिला या चोल राजा विषयी माहिती लिहा.

ड) शिवकालीन अष्टप्रधान मंडळ.

इ) मनसबदारी पद्धतीचे गुण-दोष सांगा.

फ) वारकरी संप्रदायाबद्दल माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) मुघल कालीन परकीय प्रवास वृत्तांत

ब) विजयनगरचा राजा कृष्णदेवराया

क) मुघल कालीन जमीन महसूल व्यवस्था

ड) मुघल कालीन अंतर्गत व्यापार

इ) मध्ययुगीन समाजातील स्त्रियांची स्थिती

फ) खालसा पंथ

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) मुघल कालीन फारसी साधनांचा सविस्तर आढावा घ्या.

ब) चोलकालीन अर्थव्यवस्था स्पष्ट करा.

क) भक्ती चळवळीचा वृत्तांत लिहा.

ड) मुघल कालीन अंतर्गत व्यापारावर चर्चा करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5913

[Total No. of Pages : 4

[6465]-661

M.A.-I (SODL)

HISTORY

HIS - 113 -II : Socio- Economic History of the Marathas

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any five questions out of seven form the following. **[10]**

a) State the definition of economic history.

b) Write the names of any two book on social history.

c) State the meaning of Balutedars?

d) What is Inam?

e) State any four types of land during the age of Chh.Shivaji Maharaj.

f) State the meaning of Batai system.

g) State the names of any four major industries during the Maratha Period.

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

a) Write a short note on economic historiography in India.

b) State the archival sources of socio- economic history of the Marathas.

c) Describe in brief the social system during Maratha period.

d) Explain the systems of revenue collection during the Peshwa period.

e) Explain the agricultural policy of Chh. Shivaji Maharaj.

f) Review in brief the handicrafts during the Maratha period.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

a) Explain the nature of social history.

b) State the literary sources of socio- economic history of the Marathas.

c) Review the festivals during the Maratha period.

d) Describe the education system during the Peshwa period.

e) Give a brief account of textile industry during the Maratha period.

f) Describe the currency in the age of Chh. Shivaji Maharaj.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following. **[20]**

a) Discuss the meaning and nature of economic history.

b) Describe the life of women during the Maratha period.

c) Discuss the land revenue system of Chh. Shivaji Maharaj.

d) Review the prominent trading ports during the Maratha period.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5913

[6465]-661

M.A.-I (SODL)

HISTORY

HIS - 113 -II : Socio- Economic History of the Marathas

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) आर्थिक इतिहासाची व्याख्या सांगा.

ब) सामाजिक इतिहासावरील कोणत्याही दोन ग्रंथांची नावे द्या.

क) बलुतेदार याचा अर्थ सांगा.

ड) इनाम म्हणजे काय?

इ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील जमीनीचे कोणतेही चार प्रकार सांगा.

फ) बटाई पद्धत याचा अर्थ सांगा.

य) मराठेकालीन कोणत्याही चार प्रमुख उद्योगांची नावे सांगा.

प्र.*2)* खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) भारतातील आर्थिक इतिहास लेखन यावर टीप लिहा.

ब) मराठयांच्या सामाजिक व आर्थिक इतिहासाची पुराभिलेखीय साधने सांगा.

क) मराठेकालीन सामाजिक व्यवस्थेचे थोडक्यात वर्णन करा.

ड) पेशवे काळातील जमीन महसूल गोळा करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

इ) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे कृषीविषयक धोरण स्पष्ट करा.

फ) मराठेकालीन हस्तव्यवसायांचा थोडक्यात वृत्तांत द्या.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) सामाजिक इतिहासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) मराठयांच्या सामाजिक व आर्थिक इतिहासाची वाङमयीन साधने सांगा.

क) मराठा कालखंडातील उत्सवांचा आढावा घ्या.

ड) पेशवेकालीन शिक्षण व्यवस्थेचे वर्णन करा.

इ) मराठेकालीन कापड उद्योगाचा संक्षिप्त वृतांत द्या.

फ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील चलनपद्धतीचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) आर्थिक इतिहासाचा अर्थ व स्वरूप यांची चर्चा करा.

ब) मराठेकालीन स्त्रीजीवनाचे वर्णन करा.

क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या महसूल पद्धतीची चर्चा करा.

ड) मराठा कालखंडातील प्रमुख व्यापारी बंदरांचा आढावा घ्या.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5914

[Total No. of Pages : 4

[6465]-662

M.A. - I (SODL)

HISTORY

HIS123-II: History of Technology in India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write answers to five of the following questions in 25 to 30 words. **[10]**

a) What is technology?

b) Which metal is obtained from copper and zinc?

c) Give two examples of 'Rockcut' temple.

d) Where was the oldest manuscript found in India?

e) What is 'terracotta'?

f) When did the space program start?

g) Where is Vikram Sarabhai space center located?

Q2) Write answers to four of the following questions in 100 words. **[20]**

a) Write the characteristics of Indus civilization.

b) Write information about Indus Period architectural style.

c) Give a brief overview of the development of manual skills in the post Mauryan period.

d) Write information about cash crops.

e) Write information about medieval water conservation.

f) Write information about Bhabha Atomic Research Institute.

P.T.O.

Q3) Write Notes (any four) **[20]**

a) Harappan crafts

b) Use of metal in medieval time

c) Garment industry

d) Painting

e) B.A.R.C. use of

f) Green Revolution

Q4) Write answers to any two the following questions in 300 words. **[20]**

a) Write detailed information about agricultural technology and irrigation technology in Indus civilization.

b) Discuss 'Buddhism and Jainism have contributed greatly to the development of architecture in India'.

c) Write a detailed account of the process of paper making.

d) Review the development of the Indian space research program in the post-independence era.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5914

[6465]-662

M.A. - I (SODL)

HISTORY

HIS123-II: History of Technology in India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. **[10]**

अ) तंत्रज्ञान म्हणजे काय?

ब) तांबे आणि जस्त यापासून कोणता धातू मिळतो?

क) 'रॉककट' मंदिराची दोन उदाहरणे द्या.

ड) भारतातील सर्वात जुनी हस्तलिखिते कोठे सापडली?

इ) 'टेराकोटा' म्हणजे काय?

फ) अवकाश कार्यक्रमाची सुरवात केंव्हा झाली?

य) विक्रम साराभाई अवकाश केंद्र कोठे आहे?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) सिंधू संस्कृतीची वैशिष्ट्ये लिहा.

ब) सिंधू कालीन स्थापत्य शैलीची माहिती लिहा.

क) मौर्यत्तर काळातील हस्त कौशल्याच्या विकासाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

ड) नगदी पिकांविषयी माहिती लिहा.

इ) मध्ययुगीन जलसंधारणाची माहिती लिहा.

फ) भाभा परमाणू संशोधन संस्थेची माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) हडप्पा कालीन हस्तकला

ब) मध्ययुगीन काळातील धातूचा वापर

क) वस्त्र उद्योग

ड) रंगकाम

इ) बी.ए.आर.सी. चा उपयोग

फ) हरित क्रांती

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) सिंधू संस्कृतीमधील शेतीविषयक तंत्रज्ञान व सिंचन तंत्रज्ञाना बद्दल सविस्तर माहिती लिहा.

ब) 'बौद्ध आणि जैन धर्माने भारताच्या वास्तूकलेच्या विकासात मोठे योगदान दिलेले आहे' चर्चा करा.

क) कागद निर्मितीच्या प्रक्रियेची सविस्तर माहिती लिहा.

ड) स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतीय अवकाश संशोधन कार्यक्रमाच्या विकासाचा आढावा घ्या.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5916

[Total No. of Pages : 2

[6465]-664

M.A.- I (SODL)

ENGLISH

MA ENG02-II : English Literature From 1798 to the Present (Part-II)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

a) Why does the speaker in “The Cry of the Children” compare young animals to children?

b) What does the poet say about his sad songs in the poem ‘ In Memoriam’?

c) What is the theme of the poem ‘Among the Rocks’?

d) Why is the poem titled ‘Preludes’?

e) What does the title ‘The Second Coming’ signify?

f) What is the primary theme of Easter 1916?

g) When and why was the poem Counter-Attack written?

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

a) What does “The young flowers are blowing toward the west” mean in “The Cry of the Children”?

b) What things should be adopted in our life according to the poet with reference to the poem ‘In Memoriam’?

c) What is an analysis of Among the Rocks by Robert Browning?

d) Explain the imagery in the poem ‘Preludes’.

e) Why does Yeats use a gyre as his conception of time?

f) Why does the speaker in “Blackberry-Picking” allude to Bluebeard?

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

a) How does Wide Sargasso Sea relate to Jane Eyre?

b) What is the significance of Antoinette's dreams?

c) What kind of relationship does Antoinette have with Christophine?

d) What do Rosencrantz and Guildenstern represent?

e) Why are Rosencrantz and Guildenstern killed?

f) Why do Rosencrantz and Guildenstern betray Hamlet?

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

a) What is the main conflict in Wide Sargasso Sea?

b) Explain the theme of racism in Wide Sargasso Sea.

c) Describe in detail the climax of Rosencrantz and Guildenstern are Dead.

d) Illustrate the philosophy of Rosencrantz and Guildenstern are dead.

✤✤✤✤

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5917

[Total No. of Pages : 2

[6465]-665
M. A. - I (SODL)
ENGLISH
MA-ENG-03-II : Contemporary Studies in English Language - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

a) Define sociolects.

b) Define jargon.

c) What is bilingualism?

d) Write two examples of code-mixing.

e) What is Creole?

f) Write two examples of Tautology.

g) Define syntax.

Q2) Answer any four out of six from the following. **[20]**

a) Mention the different categories of determiners.

b) State the four types of sentences.

c) What is the difference between a locutionary act and an illocutionary act.

d) Write a short note on semantics.

e) Briefly discuss the term Hyponymy.

f) Explain the term multilingualism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

a) Write a short note on Register.

b) Discuss the need for standardisation of language.

c) Write a short note on code- switching.

d) Explain the concept of the prototype.

e) What is semantic ambiguity? State two examples.

f) Discuss the felicity conditions proposed by J.R. Searle.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

a) Discuss Austin's Typology Speech Acts.

b) Explain Searle's Typology of Speech Acts.

c) Discuss the adjective phrases and their types.

d) Explain the concept of borrowing in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5918

[Total No. of Pages : 2

[6465]-666

M.A. (Part -I) (SODL)

ENGLISH

MA-ENG- 04-II : Literary Criticism and Theory Part - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicates full marks.***

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

a) Write two significance features of culture.

b) Define the term Enlightenment.

c) What is mean by Marxist Criticism?

d) State the difference between post-structural criticism and Metaphysical criticism.

e) To whom Lionel Trilling admired? Why?

f) Who was Simon de Beauvoir?

g) Define Synchronic approach and Diachronic approach.

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

a) What were the major issues raised by second wave feminists?

b) Discuss Edward Said's Orientalism.

c) Discuss Susan Sontag's views on 'Interpretation' with the reference to' Against Interpretation'.

d) How does Foucault define the role of the author in 'What is an Author'?

e) Comment on the relation between form and ideology.

f) Explain 'gap' in a text pays a significant role for the interaction between the text and the reader.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of Six from the following. **[20]**

a) Tzvetan Todorov's essay 'Structural Analysis of Narrative'.

b) Define Marxism and explain its nature.

c) Explain Susan Sontag's view on the role of interpretation in films.

d) How does Homi Bhaba define 'mimicry' and 'hybridity'?

e) Comment Gayatri Spivak's notion of subaltern.

f) Lionel Trilling's views on 'Freud and Literature'.

Q4) Attempt any two out of four from the following: **[20]**

a) Write a note on Lionel Trilling's biographical sketch.

b) Discuss Terry Eagleton's views on Marxism and Literary theory with reference to the first chapter of his prescribed essay.

c) Explain any 10 historical figures referred by Simon de Beauvoir in her essay 'The Second Sex'.

d) What is Postcolonialism? Explain its features.

☼ ☼ ☼

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5920

[Total No. of Pages : 4

[6465]-668

M.A - I (SODL)

EDUCATION

MAE102-II: Sociology of Education

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions (Any 5) **[5×2=10]**

a) What is educational sociology?

b) Write the characteristics of Peer Group?

c) What is the various components of socialization?

d) Write the meaning and definition of the concept of globalization.

e) Write any two problems in multicultural education?

f) Write the meaning and definition of social change?

g) What is secularism?

Q2) Answer the following questions (Any 4) **[4×5=20]**

a) Explain the objectives of sociology of education.

b) Write a note that Family is the centre of non-formal education.

c) Explain social stratification features.

d) What activities have you implemented at the school level to increase international exposure?

e) What should be considered in a curriculum for multicultural education?

f) Explain the causes of Terrorism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (Any 4) **[4×5=20]**

a) Explain the importance of Peer Group in human life.

b) Explain the types of social stratification.

c) What will be implemented for multicultural education?

d) Explain the importance of citizenship in human life.

e) Explain the factors influencing social change with examples

f) 'Education is a tool for Social Change transformation' Explain the statement.

Q4) Answer the following questions (Any 2) **[2×10=20]**

a) What is sociology of education? Explain the difference between sociology of education and educational sociology.

b) What is social mobility? Explain the causes of social mobility.

c) What is terrorism? what efforts should be made to eradicate terrorism by stating the consequences of terrorism.

d) What is social diversity? By stating the elements of social diversity and what elements can be included in the school curriculum to cultivate social diversity?

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5920

[6465]-668

M.A - I (SODL)

EDUCATION

MAE102-II: Sociology of Education

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[5×2=10]**

अ) शैक्षणिक समाजशास्त्र म्हणजे काय?

ब) समवयस्क गटाची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) सामाजीकरणाचे विविध घटक कोणते?

ड) जागतिकीकरण संकल्पनेचा अर्थ व व्याख्या लिहा.

इ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणातील कोणत्याही दोन समस्या लिहा.

फ) सामाजिक परिवर्तन अर्थ व व्याख्या लिहा.

य) धर्मनिरपेक्षता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[4×5=20]**

अ) शिक्षणाच्या समाजशास्त्राची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

ब) टिप लिहा – कुटुंब हे अनौपचारिक शिक्षणाचे केंद्र आहे.

क) सामाजिक स्तरीकरण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ड) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य वाढीसाठी शालेय स्तरावर तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल?

इ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणासाठीच्या अभ्यासक्रमात कोणत्या बाबींचा विचार करावा लागेल?

फ) दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[4×5=20]**

अ) समवयस्क गटाचे मानवी जीवनातील महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक स्तरीकरण प्रकार स्पष्ट करा.

क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणासाठी कोणत्या उपाययोजना कराल?

ड) नागरिकत्वाचे मानवी जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

इ) सामाजिक परिवर्तनावर प्रभाव टाकणारे घटक उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

फ) 'शिक्षण हे समाज परिवर्तनाचे साधन आहे'. हे विधान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[2×10=20]**

अ) शिक्षणाचे समाजशास्त्र म्हणजे काय? शिक्षणाचे समाजशास्त्र व शैक्षणिक समाजशास्त्र यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक गतिशीलता म्हणजे काय? सामाजिक गतिशीलतेची कारणे स्पष्ट करा.

क) दहशतवाद म्हणजे काय? दहशतवादाचे परिणाम सांगून, दहशतवादाचे उच्चाटन करण्यासाठी कोणते प्रयत्न कराल?

ड) सामाजिक विविधता म्हणजे काय? सामाजिक विविधतेचे घटक सांगून, सामाजिक विविधता जोपसण्यासाठी शालेय अभ्यासक्रमात कोणत्या घटकांचा समावेश करता येईल?

ⓘ ⓘ ⓘ ⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5921

[Total No. of Pages : 4

[6465]-669

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

MAE103-II : Research Methodology in Education

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions. (Any-5) **[5×2=10]**

a) What are the sources of the research problem?

b) Write the definition of basic research stating the types of research.

c) What is research problem?

d) What is hypothesis?

e) Write the characteristics of open questions.

f) What is Central Tendency?

g) What is discriminating ability?

Q2) Answer the following questions. (Any-4). **[4×5=20]**

a) Explain the ways of attaining knowledge.

b) Explain the characteristics of Action Research.

c) Write the advantages of qualitative research.

d) Explain the steps of sample selection method by random digit.

e) Write the advantages of sample selection.

f) Explain the properties of normal probability curve.

Q3) Answer the following questions (Any-4) **[4×5=20]**

a) Write the characteristics of qualitative research.

b) Explain the steps of education research.

c) Explain the types of interview techniques.

d) What is validity? Explain types of validity?

e) What care should be taken while preparing the Rating Scale.

f) Explain the types of Rating Scale.

Q4) Answer the following questions. (Any-2) **[2×10=20]**

a) Explain the problem selection criteria for educational research.

b) Explain the difference between basic research and applied research.

c) Explain the types of hypothesis and explain the characteristics of hypothesis.

d) What is questionnaire? Write the advantages and limitations of questionnaire.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5921

[6465]-669

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

MAE103-II : Research Methodology in Education

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) **[5×2=10]**

अ) संशोधन समस्येचे स्त्रोत कोणते?

ब) संशोधनाचे प्रकार सांगून मूलभूत संशोधनाची व्याख्या लिहा.

क) संशोधन समस्या म्हणजे काय?

ड) परिकल्पना म्हणजे काय?

इ) मुक्त प्रश्नांची वैशिष्ट्ये लिहा.

फ) केंद्रिय प्रवृत्ती म्हणजे काय?

य) भेदभाव क्षमता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4) **[4×5=20]**

अ) ज्ञान प्राप्तीचे मार्ग स्पष्ट करा.

ब) कृती संशोधनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) गुणात्मक संशोधनाचे फायदे लिहा.

ड) यादृच्छिक अंकाद्वारे नमुना निवड पद्धतीचे टप्पे स्पष्ट करा.

इ) नमुना निवडीचे फायदे लिहा.

फ) प्रसामान्य संभव वक्राचे गुणधर्म स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4) **[4×5=20]**

अ) गुणात्मक संशोधनाची वैशिष्ट्ये लिहा.

ब) शैक्षणिक संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

क) मुलाखन तंत्राचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) सप्रमाणता म्हणजे काय? सप्रमाणतेचे प्रकार स्पष्ट करा.

इ) पद्निश्चयन श्रेणी तयार करताना कोणती काळजी घ्याल?

फ) पद्निश्चयन श्रेणीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[2×10=20]**

अ) शैक्षणिक संशोधनासाठी समस्या निवडीचे निकष स्पष्ट करा.

ब) मुलभूत संशोधन आणि उपयोजित संशोधन फरक स्पष्ट करा.

क) परिकल्पनेचे प्रकार सांगून परिकल्पनेचे गुणधर्म स्पष्ट करा.

ड) प्रश्नावली म्हणजे काय? प्रश्नावली साधनाचे फायदे व मर्यादा लिहा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5922

[Total No. of Pages : 4

[6465]-670

M.A. - I (SODL)
EDUCATION
MAE 104-II: Lifelong Learning and NGO
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions (any five) **[10]**

a) How does lifelong learning contribute to personal fulfilment?

b) What is adult education system?

c) Write four pillars to strengthen individual development acco. to the Delor's report 1996.

d) Write points for lifelong and continuous education mentioned in eleventh five year plan.

e) What is SDG-4?

f) What is the aim of adult education as per the MHRD?

g) What is Zilla Saksharta Samiti (ZSS)?

Q2) Answer the following questions (any four) **[20]**

a) Explain Gram Shiksha Mohim.

b) Explain the different dimensions of lifelong learning.

c) Discuss the objectives of Saakshar Bharat Programme.

d) Write main characteristics of non - formal education.

e) What are the assumptions of Andragogy.

f) What did the Hyderabad statement on lifelong learning emphasise.

Q3) Answer the following questions (any four). **[20]**

a) Write the pedagogical approaches.

b) Discuss the National skill development corporation.

c) Write a short note on lifelong learning and human development.

d) How does lifelong learning contribute to employability skills?

e) Write a short note on lifelong learning and knowledge based skills.

f) State the importance of lifelong education for individual growth.

Q4) Answer the following questions (any two). **[20]**

a) Explain the contribution of NGO in National Adult Education with example.

b) Evaluate the various approaches and initiatives taken under different five year plans for the betterment of lifelong learning.

c) Explain the role of NGO's in lifelong learning.

d) 'Lifelong learning is a continuous development process'. Explain this statement with example.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5922

[6465]-670

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

MAE 104-II: Lifelong Learning and NGO

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) आजीवन शिक्षण वैयक्तिक परिपूर्णतेत कसे योगदान देते?

ब) प्रौढ शिक्षण प्रणाली म्हणजे काय?

क) डेलर्सच्या 1996 च्या अहवालानुसार वैयक्तिक विकास मजबूत करण्यासाठीचे चार स्तंभ लिहा.

ड) अकराव्या पंचवार्षिक योजनेनुसार निश्चित केलेले आजीवन व सतत शिक्षणासाठीचे मुद्दे लिहा.

इ) SDG -4 म्हणजे काय?

फ) MHRD नुसार प्रौढ शिक्षणाचे उद्दिष्ट काय आहे?

य) जिल्हा साक्षरता समिती काय आहे?

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) ग्राम शिक्षा मोहिम स्पष्ट करा.

ब) आजीवन अध्ययनाची विविध परिमाणे स्पष्ट करा.

क) साक्षर भारत कार्यक्रमाच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.

ड) अनौपचारिक शिक्षणाची मुख्य वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) प्रौढ शिक्षा प्रणालीची गृहितके लिहा.

फ) हैदराबाद विधानाने आजीवन शिक्षणामध्ये कशावर भर दिला?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) अध्यापनशास्त्राचे दृष्टिकोन लिहा.

ब) नॅशनल स्किल डेव्हलपमेंट कॉर्पोरेशन याविषयी चर्चा करा.

क) आजीवन शिक्षण आणि मानव विकास यावर थोडक्यात टिप लिहा.

ड) रोजगारक्षमता कौशल्यांमध्ये आजीवन शिक्षण कसे योगदान देते?

इ) आजीवन अध्ययन आणि ज्ञानावर आधारित समाज यावर थोडक्यात टिप लिहा.

फ) वैयक्तिक विकासासाठी आजीवन शिक्षणाचे महत्त्व सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षणात स्वयंसेवी संघटनांचे योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा.

ब) आजीवन शिक्षणाच्या उन्नतीसाठी विविध पंचवार्षिक योजनेअंतर्गत घेतलेल्या विविध पद्धती व पुढाकारांचे मूल्यांकन करा.

क) आजीवन अध्ययनात स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.

ड) आजीवन शिक्षण ही एक सतत चालणारी विकास प्रक्रिया आहे. हे विधान उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5924

[Total No. of Pages : 2

[6465]-672
M.A. (Part - I) (SODL)
MARATHI (मराठी)
MAR 112-II: अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स.1921 ते 2010)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ : *3 तास]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांपर्यंत लिहा. **[10]**

अ) मराठीतील कोणत्या कादंबरीकारांच्या लेखनातून गांधीवादी विचारांचे दर्शन होते?

ब) इ. स. 1920 ते 1945 या अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहासातील दोन निबंधकारांची नावे लिहा.

क) अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहासातील 'कळ्यांचे निःश्वास' ह्या कथासंग्रहाचे कथाकारचे नाव लिहा.

ड) कलावादी कादंबरीकार म्हणून अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहासात कुणाला संबोधले जाते?

इ) अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहासातील 'वाळूचा प्रियकर' ह्या प्रसिद्ध काव्यसंग्रहाच्या कवीचे नाव लिहा.

फ) मराठी ग्रामीण साहित्यातील कोणत्याही दोन कादंबरीकार आणि त्यांच्या कादंबरीचे नाव लिहा.

य) मराठी दलित साहित्यातील कोणत्याही दोन दलित आत्मकथनांचे व त्यांच्या लेखकांचे नावे लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) 1990 नंतरच्या मराठी स्त्रीवादी कादंबरी साहित्यप्रकाराच्या वाटचालीचा आढावा घ्या.

ब) 1990 नंतरच्या मराठी दलित कथा साहित्यप्रकाराची वाटचाल स्पष्ट करा.

क) 1920 नंतरच्या विविध विचारप्रवाह आणि साहित्य यांच्यासंबंधी विश्लेषण करा.

ड) पु. ल. देशपांडे आणि वसंत कानेटकर यांची नाट्यविषयक कामगिरी विशद करा.

इ) ना. सी. फडके आणि श्री. म. माटे यांची कथा वाङ्मय विषयक कामगिरी लिहा.

फ) मराठीतील देशीवादी कादंबरी वाङ्मयाचा परिचय लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) इ.स. 1945 नंतरच्या मराठी नाट्य वाङ्मयाच्या वाटचालीचे स्वरूप लिहा.

ब) हरिभाऊ आपटे आणि श्री. व्यं. केतकर यांची कादंबरीविषयक कामगिरी स्पष्ट करा.

क) मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासात इ.स. 1920 नंतर कोणते विचारप्रवाह उदयाला आले त्याविषयी चर्चा करा.

ड) विभावरी शिरूरकर आणि गीता साने यांची कादंबरीविषयक कामगिरी लिहा.

इ) इ.स. 1990 नंतरच्या महानगरीय कथा वाङ्मयाचे स्वरूप लिहा.

फ) नवकादंबरी व नवकाव्याचे वेगळेपण तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) इ.स. 1960 ते 1990 या कालखंडातील स्थित्यंतरे आणि साहित्य यांचा परस्परसंबंध विशद करा.

ब) इ.स. 1945 ते 1960 या कालखंडातील मराठी काव्याची वाटचाल स्पष्ट करा.

क) इ.स. 1920 ते 1945 या कालखंडातील साहित्याच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती व आशय-विषयाचे स्वरूप लिहा.

ड) इ.स. 1960 नंतरच्या अर्वाचीन मराठी निबंध साहित्यप्रकाराच्या वाटचालीचा आढावा लिहा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5925

[Total No. of Pages : 2

[6465]-673
M.A. (Part-I) (SODL)
MARATHI (मराठी)
MAR113-II : समाजभाषाविज्ञान
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* खाली दिलेल्या सूचनांप्रमाणे सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा. **[10]**

अ) 'समाजभाषाविज्ञान' प्रमुख संकल्पना ह्या संदर्भ ग्रंथाचे लेखक सांगा.

ब) भाषेचा लिंगसापेक्ष विचार कोणत्या दोन पद्धतीने केला जातो?

क) ''शब्द हे विचारांचे कपडे असतात'' हे उदगार कोणत्या भाषा अभ्यासकाचे आहेत, ते लिहा.

ड) 'भाषिक भांडारा' चे लघुक्षेत्रे कोणती ते सांगा.

इ) आधुनिक भाषाविज्ञानात 'भाषिक सापेक्षतावाद' ही संकल्पना कोणत्या अभ्यासकांनी मांडली ते सांगा?

फ) 'समाजभाषाविज्ञान' आणि 'ऐतिहासिक भाषाविज्ञान' ह्या भाषाविषयक दोन अभ्यासपद्धतीमधील ठळक भेद सांगा.

य) 'द्वैभाषिक समाज' आणि 'बहुभाषिक समाज' ह्या संकल्पनेतील ठळक भेद सांगा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) पिजिन व क्रिऑल भाषा निर्मितीच्या संदर्भातील सिद्धांताचा परिचय लिहा.

ब) विविध सामाजिक स्तर आणि भाषा यांचा परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

क) 'भाषिक सापेक्षतावाद' ह्या सिद्धाताचे स्वरूप लिहा.

ड) 'बोली भूगोल' ही संकल्पना सविस्तररित्या विशद करा.

इ) प्रमाणभाषा म्हणजे काय, ते सांगून त्यासंबंधीचे वेगळेपण तुमच्या शब्दांत लिहा.

फ) नवव्यवस्थेच्या उदयाची कारणे व आविष्कारपद्धतीचे स्वरूप लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) भाषानियोजन आणि भाषाशिक्षण ह्या संकल्पनांचा परिचय लिहा.

ब) समाजभाषाविज्ञान ह्या भाषा अभ्यासपद्धतीच्या उदयाची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

क) भाषा आणि आर्थिक वर्गव्यवस्था यांच्या परस्परसंबंधाचे स्वरूप लिहा.

ड) भाषा, भाषिक भांडार व लघुक्षेत्रे ही संकल्पना विशद करा.

इ) नवव्यवस्था संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) 'सामाजिक बोलीविज्ञान' म्हणजे काय ते लिहा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) प्रमाणभाषा (भाषा) व बोली यातील साम्य-भेद विविध मुद्यांच्या आधारे विशद करा.

ब) समाजभाषाविज्ञान ह्या भाषा अभ्यासपद्धतीची संकल्पना तुमच्या शब्दांत लिहा.

क) भाषेतील लिंगसापेक्षता म्हणजे काय, हे सांगून, स्त्रियांची भाषा व पुरूषांची भाषा यातील वेगळेपण लिहा.

ड) भाषा, बोली आणि समाज यातील सहसंबंध सविस्तर स्वरूपात स्पष्ट करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5926

[Total No. of Pages : 2

[6465]-674
M.A. - I (SODL)
MARATHI (मराठी)
MAR - 118 - II : मराठी व्याकरण – भाग - 2
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ : *3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. **[10]**

अ) 'सामासिक शब्द' कशाला म्हणतात?

ब) 'कर्मणी प्रयोग' कशास म्हटले जाते?

क) 'केवल वाक्य' कशास म्हटले जाते ते लिहा?

ड) 'वाक्य रूपांतर' म्हणजे काय?

इ) 'मात्रावृत्त' म्हणजे काय ते लिहा?

फ) मराठीतील प्राचीन छंद प्रकार कोणते आहेत ते लिहा?

य) म्हणी म्हणजे काय ते लिहा?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दापर्यंत लिहा. **[20]**

अ) समास संकल्पना विचार थोडक्यात विशद करा.

ब) वाक्यपृथक्करण संकल्पना स्पष्ट करा.

क) वाक्याच्या अर्थानुसार पडणारे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) गद्य लेखनाची व पद्य लेखनाची लक्षणे लिहा.

इ) वाक्यप्रचार म्हणजे काय ते सांगून वाक्यप्रचाराविषयी माहिती लिहून उदाहरणे द्या.

फ) अलंकाराचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्र.*3)* खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दापर्यंत लिहा. **[20]**

अ) प्रयोग संकल्पनाविचार स्पष्ट करा.

ब) संयुक्तवाक्य म्हणजे काय, ते सांगून संयुक्त वाक्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) प्रयोगाचे प्रमुख प्रकार स्पष्ट करा.

ड) मुक्तछंद संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) अतिशयोक्ती अलंकाराबद्दल माहिती लिहा.

फ) अभंगाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.*4)* खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दापर्यंत लिहा. **[20]**

अ) समासाचे प्रमुख प्रकार स्पष्ट करा.

ब) वाक्य रूपांतरांचे प्रमुख प्रकार उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.

क) छंद म्हणजे काय ते सांगून छंदाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) शब्दशक्ती म्हणजे काय ते सांगून शब्दशक्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5928

[Total No. of Pages : 3

[6465]-676

M.A. (Part - I) (SODL)
SANSKRIT (संस्कृत)
MASK02-II : SHUKNASOPDESHAH
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five questions. **[10]**

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) What is the difference between a story कथा and a आख्यायिका?

कथा आणि आख्यायिका यातील फरक काय?

ii) From which text शुकनासोपदेश belongs to and who is the author of the same?

शुकनासोपदेश कोणत्या ग्रंथातून घेतला आहे व त्याचा कर्ता कोण?

iii) What is the name of चंद्रापीड s father and his state?

चंद्रापीडाच्या वडिलांचे व राज्याचे नाव काय?

iv) From the perspective of literary theory, write the names of any two emotional essences (रस) that are revealed in a novel.

साहित्यशास्त्राच्या दृष्टिने कादंबरीमध्ये प्रकट झालेल्या कोणत्याही दोन रसांची नावे लिहा.

v) Who is Shukanasa? Who has asked him for advice?

शुकनास कोण होता? त्याला उपदेशाची विनंती कोणी केली?

vi) Write any two writings authored by Banabhatta.

बाणभट्टाने लिहिलेल्या कोणत्याही दोन कलाकृतींची नावे लिहा.

vii) What are the subtypes of Prose literature (गद्यकाव्य)?

गद्यकाव्याचे उपप्रकार कोणते?

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions. **[20]**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) What advice regarding the indulgence of the **इंद्रिय** is given in **शुकनासोपदेश?**

शुकनासोपदेशात इंद्रियांच्या उपभोगासक्तीविषयक कोणता उपदेश केला आहे?

ii) What advice did Shukanasa give regarding **धनमद, विषयमद** and **तारूण्यमद?**

शुकनासाने धनमद, विषयमद व तारूण्यमद याविषयी काय उपदेश केला आहे?

iii) Write a note on - **अनर्थपरंपरा**

टीप लिहा – अनर्थपरंपरा

iv) Write a note on - **शुकनासोपदेशोक्त गुरूपदेशाचे महत्त्व.**

टीप लिहा – शुकनासोपदेशोक्त गुरूपदेशाचे महत्त्व.

v) Write a note on - **शुकनासोपदेशात बाणभट्टाने केलेला समासांचा वापर.**

टीप लिहा – शुकनासोपदेशात बाणभट्टाने केलेला समासांचा वापर.

vi) Write a note on - **शुकनासोपदेशाचे अनुबंध चतुष्टय.**

टीप लिहा – शुकनासोपदेशाचे अनुबंध चतुष्टय.

Q3) Attempt any four questions. **[20]**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार गद्यांशांचे भाषांतर करा.

i) **सततममूलमन्त्र शम्य:: विषमो विषयविषास्वादमोहः। नित्यमस्नानशौचबाध्यः बलवान् रागमलावलेपः। अजस्त्रमक्षपावसानप्रबोधा घोरा च राज्यसुखसन्निपातनिद्रा भवति, इत्यतः विस्तरेणाभिधीयसे।**

ii) **इयं संवर्धनवारिधारा तृष्णाविषयवल्लीनाम् व्याधगीतिरिन्द्रियमृगाणाम्। परामृर्शधूमलेखा सच्चरितचित्राणाम्। विभ्रमशय्या मोहदीर्घ निद्राणाम्।**

iii) **अहंकारदाहज्वरमूर्च्छान्धकारिता विह्वला हि राजप्रकृतिः। अलीकाभिमानोन्मादकारीणि धनानि, राज्यविषविकारतन्द्रीप्रदा राजलक्ष्मीः।**

iv) **गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्वश्चेति महतीयं खल्वनर्थपरम्परा। सर्वाविनयानामेकैकमप्येषामायतनं, किमुत समवायः।**

v) **इन्द्रियहरिणहारिणी च सततमतिदुरन्तेयमुपभोगमृगतृष्णिका नवयौवनकषायितात्मनश्च सलिलानीव तान्येव विषय स्वरूपाण्यास्वाद्यमानानि मधुरतराण्यापतन्ति मनसः।**

vi) **न परिचयं रक्षति। नाभिजनमीक्षते। न रूपमालोकयते। न कुलक्रममनुवर्तते। न शीलं पश्यति। न वैदग्ध्यं गणयति। न श्रुतमाकर्णयति। न धर्ममनुरूध्यते न न त्यागमाद्रियते न विशेषज्ञतां विचारयति। नाचारं पालयति। न सत्यमवबुध्यते। न लक्षणं प्रमाणीकरोति। गन्धर्वनगरलेखेव पश्यत एव नश्यति।**

Q4) Attempt any two of the following questions. **[20]**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) Write a detailed note on **बाणभट्ट.**

बाणभट्टावर सविस्तर टीप लिहा.

ii) Explain the following sentence in detail- **'अयं च ते कालः प्रतापमारोपयितुम्। आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदशीय सिद्धादेशो भवति।'**

खालील वाक्य सविस्तर स्पष्ट करा– 'अयं च ते कालः प्रतापमारोपयितुम्।' आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदशीय सिद्धादेशो भवति।'

iii) Explain the qualities of **शुकनास** as **गुरू.**

शुकनासाचे गुरू म्हणून असणारे गुण स्पष्ट करा.

iv) **'गुरूवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य'** explain this statement.

'गुरूवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य' हे विधान स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PD5929

[Total No. of Pages : 2

[6465]-677

M.A. (Part - I) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

MASK03-II : साहित्य–कुमारसम्भवम् (सर्गः 1 तथा 5)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

i) कविकालिदासस्य कति खण्डकाव्यानि सन्ति?

ii) 'अस्त्युत्तरस्यां दिशि देवतात्मा' इति पद्यं कस्मिन् सर्गे वर्णितमस्ति?

iii) कुमारसम्भवस्य कति सर्गाः सन्ति?

iv) कुमारसम्भवस्य पञ्चमे सर्गे वर्णितानि पार्वत्याः विशेषणानि लिखन्तु।

v) 'शैलाधिराजतनया' इति कस्याः विशेषणमस्ति?

vi) 'हिमालयस्य सौन्दर्यं' कुमारसम्भवस्य कस्मिन् सर्गे वर्णितमस्ति?

vii) कुमारसम्भवस्य मुख्यरूपेण वर्ण्यविषयः कः?

Q2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

i) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा– 'वलीषु तस्याः स्खलिताः प्रपेदिरे चिरेण नाभिं प्रथमोदबिन्दवः'।

ii) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा– भास्वन्ति रत्नानि महौषधीश्च पृथूपदिष्टां दुदुहुर्धरित्रीम्।।

iii) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा– 'तदानपेक्ष्य स्वशरीरमार्दवं तपो महत्सा चरितुं प्रचक्रमे'।

iv) सटीप भाषांतर लिहा.

अनन्तरत्नप्रभवस्य यस्य हिमं न सौभाग्यविलोपि जातम्।

एको हि दोषो गुणसन्निपाते निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः।।

P.T.O.

v) सटीप भाषांतर लिहा.

मन्दाकिनीसैकतवेदिकाभिः सा कन्दुकैः कृत्रिमपुत्रकैश्च।

रेमे मुहुर्मध्यगता सखीनां क्रीडारसं निर्विशतीव बाल्ये।।

vi) सटीप भाषांतर लिहा.

तां हंसमालाः शरदीव गङ्गां महौषधिं नक्तमिवात्मभासः।

स्थिरोपदेशामुपदेशकाले प्रपेदिरे प्राक्तनजन्मविद्याः।।

Q3) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

i) कुमारसम्भवम् या महाकाव्याच्या पंचम सर्गातील सुभाषिते.

ii) कुमारसम्भवम् या महाकाव्याच्या प्रथम सर्गातील रससौंदर्य.

iii) नगाधिराज हिमालय

iv) पार्वती जन्म वर्णन

v) ब्रह्मचारी वर्णित शिव निंदा

vi) कुमारसम्भवम् या महाकाव्याच्या प्रथम सर्गातील सुभाषिते.

Q4) सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[20]**

i) 'कुमारसंभवम्' या महाकाव्यातील पहिल्या सर्गाचा सारांश लिहा.

ii) 'कुमारसंभवम्' या महाकाव्यात वर्णित पार्वती – बटू संवादाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

iii) 'कुमारसंभवम्' या महाकाव्याच्या आधारे 'महाकवी कालिदासचे उपमासौंदर्य' या विषयावर निबंध लिहा.

iv) 'कुमारसंभवम्' या महाकाव्यातील पाचव्या सर्गाच्या आधारे महाकाव्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5930

[Total No. of Pages : 2

[6465]-678
M.A. (Part - I) (SODL)
SANSKRIT (संस्कृत)
MASK04-II : भाषाशास्त्रम्
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

i) अनुस्वारस्य अवर्णस्य च उच्चारस्थानं किम्?

ii) विचार-विनिमयस्य साधनं किम्, केन धातुना तस्य निर्मितिः?

iii) 'के स्पर्शवर्णाः'?

iv) 'मारूतः तु उरसि चरन् मन्द्रं जनयति स्वरम्' इति अस्य वाक्यस्य को ऽ र्थः?

v) 'रूपिम' इति शब्दस्य अर्थं लिखतु।

vi) ऊष्मवर्णाः के?

vii) 'कस्यापि' शिक्षाद्वयस्य नाम लिखतु?

Q2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

i) संस्कृत वर्णमाला

ii) अभिहितान्वयवाद

iii) वाक्यातील पदक्रम

iv) ग्रिम यांचा ध्वनि-नियम

v) प्रोक्ति

vi) धातु

P.T.O.

Q3) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

i) आर्यभाषा

ii) सूडान भाषा परिवार

iii) बलाघात

iv) वाग्यंत्र

v) रूपपरिवर्तन

vi) स्वरसंधी

Q4) सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) **[20]**

i) 'प्रशान्त–महासागरीय द्विप' परिवाराचे सविस्तर वर्णन करा.

ii) ध्वनिविज्ञान या विषयी सविस्तर माहिती लिहा.

iii) अर्थविज्ञान याविषयावर सविस्तर चर्चा करा.

iv) वाक्यपरिवर्तनाच्या दिशा आपल्या शब्दात विश्लेषित करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ☐

PD5932

[Total No. of Pages : 4

[6465]-680

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

PHI112-II: Problems in Western Epistemology

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any five out of seven from the following: **[10]**

a) What do you know about epistemology?

b) What is direct perception?

c) What is Fallibilism?

d) What do you know about Intuitionism?

e) State the concept Coherence.

f) Which theories Reliabilism refer?

g) What is phenomenalism?

Q2) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

a) Why did Plato distinguish between knowledge and opinion?

b) Explain Wittgenstein's use theory of meaning.

c) Explain Bergson's distinction between intellect and intuition.

d) Discuss Popper's formulation of principle of Fallibilism.

e) Discuss foundationalism as justification theory of knowledge.

f) Explain the direct theory of perception.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

a) State the different types of knowledge and explain its nature.

b) What is knowledge? What are the terms of knowledge?

c) State the principle of Fallibilism. Explain the difference between Fallibilism and skepticism.

d) Write an essay on Bergson's epistemology.

e) Explain non-foundationalism justification theory.

f) Explain Locks representative realism.

Q4) Attempt any two out of four from the following: **[20]**

a) Explain the concepts of a-priori knowledge and post-experiential knowledge.

b) What is Perse's view of skepticism?

c) What is reliabilism?

d) Explain coherence theory of truth.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5932

[6465]-680

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

PHI112-II: Problems in Western Epistemology

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) ज्ञानमीमांसेबद्दल तुम्हाला काय माहिती आहे?

ब) प्रत्यक्ष ज्ञान म्हणजे काय?

क) बाधक्षमतावाद म्हणजे काय?

ड) तुम्हाला अंतर्ज्ञाना बद्दल काय माहिती आहे?

इ) सुसंगतता संकल्पना सांगा.

फ) विश्वासार्हतेच्या कोणत्या सिद्धांताचा संदर्भ घेतला जातो?

य) इंद्रियप्रत्ययवाद म्हणजे काय?

प्र.*2)* खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) प्लेटोने ज्ञान आणि मत यांत का फरक केला?

ब) विटगेनस्टाईनची भाषेचा वापर ही उपपत्ती स्पष्ट करा.

क) बुद्धी आणि अंत:प्रज्ञा यांमध्ये बर्गसॉने केलेला फरक स्पष्ट करा.

ड) बाधक्षमतेच्या तत्त्वाच्या पॉपरने केलेल्या मांडणीची चर्चा करा.

इ) ज्ञानाच्या सिद्धतेच्या पायाभूत उपपत्तीची चर्चा करा.

फ) प्रत्यक्षाची साक्षात उपपत्ती स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) ज्ञानाचे विविध प्रकार सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) ज्ञान म्हणजे काय? ज्ञानाच्या अटी कोणत्या? त्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) बाधक्षमतेचे तत्त्व सांगा. बाधवाद आणि संशयवाद यांतील फरक स्पष्ट करा.

ड) बर्गसॉच्या अंत:प्रज्ञावादावर निबंध लिहा.

इ) ज्ञानाच्या सिद्धतेची अ-पायाभूत उपपत्ती स्पष्ट करा.

फ) लॉकचा प्रातिनिधिक वास्तववाद विशद करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) अनुभवपूर्व ज्ञान आणि अनुभवोत्तर ज्ञान या संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) संशयवादाबाबत पर्सचे मत काय आहे?

क) 'विश्वसनीयता वाद' म्हणजे काय स्पष्ट करा.

ड) सत्यतेची सुसंवाद उपपत्ती स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5933

[Total No. of Pages : 4

[6465]-681

M.A.- I (SODL)

PHILOSOPHY

PHI114 -II : Jainism

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any five out of seven from the following: **[10]**

a) What are the attributes that substance is supposed to have as per Jaina metaphysics?

b) Define 'Perception'?

c) What is called as Astrava?

d) What is Jnanavarniya?

e) What is the female followers of the Shravakas known as?

f) What is called 'Nigoda Jiva'?

g) What is 'Nayabhasa'?

Q2) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

a) Is Jainism pessimistic Philosophy?

b) Discuss the three steps of Sallekhana.

c) Explain the three kinds of real immediate knowledge (Pratyaksha) in brief.

d) Discuss what is 'Kala'(Time)?

e) Differentiate between 'Astikaya' and 'Anastikaya' Jaina's terms.

f) Elucidate on Psychology which is involved in the Jaina Philosophy.

Q3) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

a) Write short note on between ‘Guna’ and ‘Paryaya’.

b) Differentiate between paroksha and aparoksha jnana.

c) What do you mean by Samiti?

d) What do you mean by the nine elements (Nav-tattvas) of Jaina Philosophy?

e) Write the definition of ‘Dharma’ and ‘Adharma’.

f) Write the Jaina’s measurement of Jiva.

Q4) Attempt any two out of four from the following: **[20]**

a) Distinguish between Vedic Tradition and the Sramana Tradition. Do you think that the Sramana Tradition developed as a reaction against the Vedic Tradition? Justify your opinion.

b) Explain the theory of Syadvada. Give suitable examples of it.

c) Analyze the types of inference (Anumana) mentioned by the Jaina.

d) Elucidate the Jaina’s theory of Atheism.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5933

[6465]-681
M.A.- I (SODL)
PHILOSOPHY
PHI114 -II : Jainism
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :-
1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.*1)* खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) जैन सत्ताशास्त्राला अनुसरून द्रव्य आणि त्याचे गुण हा काय सिद्धांत आहे?

ब) 'प्रत्यक्ष' म्हणजे काय?

क) 'आस्त्रव' म्हणजे काय?

ड) ज्ञानवर्णिय म्हणजे काय?

इ) श्रावक परंपरेनुसार जैन दर्शनाच्या अनुयायी महिला कोण-कोण आहेत?

फ) 'निगोद जीव' कशाला म्हणतात?

य) 'नयाभास' म्हणजे काय?

प्र.*2)* खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) जैन दर्शन हे नैराश्यवादी दर्शन आहे काय?

ब) सल्लेखन व्रताच्या तीन प्रकारांची चर्चा करा.

क) जैनांचे वास्तव अव्यवहीत ज्ञानाच्या (प्रत्यक्ष) तीन प्रकारा संदर्भातील मत लिहा.

ड) 'काल' म्हणजे काय?

इ) जैन दर्शनातील 'अस्तिकाय' आणि 'अनास्तिकाय' द्रव्यांतील फरक सांगा.

फ) जैन दर्शनात अंतर्भुत असलेल्या मानसशास्त्रावर प्रकाश टाका.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) 'गुण' आणि 'पर्याय' यावर टीप लिहा.

ब) 'परोक्ष' आणि 'अपरोक्ष' ज्ञान संकल्पनातील फरक सांगा.

क) 'समिती' म्हणजे काय?

ड) जैन दर्शनातील नऊ द्रव्य संकल्पना काय आहे?

इ) नैयायिकांनी केलेली 'धर्म' आणि 'अधर्म' संकल्पनांची व्याख्या लिहा.

फ) जैनांनी सांगितलेली जीव द्रव्याची परिमाणे लिहा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) वैदिक आणि अवैदिक परंपरेतील फरक सांगून श्रमण परंपरा ही वैदिक परंपरेला विरोध करणारी परंपरा होती असे तुम्हाला वाटते काय? त्याविषयीचे तुमचे मत सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) स्यादवाद सिद्धांत त्याचा यथायोग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

क) जैन दर्शनाच्या अनुमान प्रामाणाविषयीच्या मतभेदांवर प्रकाश टाका.

ड) जैन धर्माच्या नास्तिकतेच्या सिद्धांताचे स्पष्टीकरण द्या.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-5934

[Total No. of Pages : 4

[6465]-682
M.A (SODL)
PHILOSOPHY
PHI 115-II : Schools of Vedānta (I)
(2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) **Attempt any Five of the following .** **[10]**

a) What are the characteristics of Maya according Sankara?

b) According to Sankara, What is the meaning of Nirguna Brahma?

c) Briefly explain 'God' according to Sankara.

d) According to Sankara. What is the meaning of Adhyasa?

e) What is the meaning to Taijasa, according to Gaudpada?

f) Briefly explain refutation of Akhyativada by Sankara.

Q2) **Write notes on any four of the following.** **[20]**

a) Explain briefly 'Unity of Knower as Visva', according to Gaudpada.

b) Briefly explain Prasthanatrayi of Sankara.

c) What is the concept of Moksa, according to Sankara?

d) Briefly describe ajativada of Gaudpada.

e) State the characteristics of God, according to Sankara.

f) Briefly explain Saguna Brahma, according to Sankara.

***Q3)* Attempt any four of the following.** **[20]**

a) Describe the Anirvacaniyakhyativada, according to Sankara.

b) Elaborately explain the Sankara's criticism of Buddhism.

c) Explain the concept of Jiva, according to Sankara.

d) Briefly explain Jagat according to Sankara.

e) Explain briefly 'Unity of Knower as Taijasa'. according to Gaudpada.

f) Elaborately explain the Sankara's criticism of Vaisesika.

***Q4)* Attempt any 2 of the following.** **[20]**

a) Elaborately explain the Sankara's criticism of Samkhya.

b) How Sankara refute the theory of Anyatakhyativada? Explain.

c) What are the significance of Jnanayoga as stated in Bhagvadgitbhasya?

Total No. of Questions : 4]

PD-5934

[6465]-682
M.A (SODL)
PHILOSOPHY
PHI 115-II : Schools of Vedānta (I)
(2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) *उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
3) *संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.*

प्रश्न 1) खालील पैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. **[10]**

अ) शंकरानुसार मायाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) शंकराच्या मते, निर्गुण ब्रह्माचा अर्थ काय आहे?

क) शंकरानुसार ईश्वरचे थोडक्यात वर्णन करा.

ड) शंकराच्या मते, अध्यासाचा अर्थ काय आहे?

इ) गौडपदानुसार तैजसाचा अर्थ काय आहे?

फ) शंकराने केलेले अख्यातीवादाचे खंडन थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. **[20]**

अ) गौडपदानुसार विश्व म्हणून ज्ञाताची एकता थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) शंकराची प्रस्थानत्रयी स्पष्ट करा.

क) शंकराच्या मते मोक्ष ही संकल्पना काय आहे?

ड) गौडपाडाच्या अजातिवदाचे थोडक्यात वर्णन करा.

इ) शंकराच्या मते ईश्वराची वैशिष्ट्ये सांगा.

फ) शंकराच्या म्हणण्यानुसार सगुण ब्रह्माचे थोडक्यात वर्णन करा.

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. **[20]**

अ) शंकराच्या नुसार, अनिर्वाचनियाख्यतिवादाचे वर्णन करा.

ब) शंकराची बौद्ध वरील टीका स्पष्ट करा.

क) शंकराच्या मते जीवाची संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) शंकरानुसार जगत थोडक्यात स्पष्ट करा.

इ) गौडपदानुसार, 'प्रज्ञा म्हणून एकता' हे थोडक्यात स्पष्ट करा.

फ) शंकराने वैशेषीकावर केलेली टीका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[20]**

अ) सांख्यावरील शंकराच्या टीकेचे विस्ताराने स्पष्टीकरण करा.

ब) शंकर अन्यतख्यातिवादाच्या सिद्धांताचे खंडन कसे करतात? स्पष्ट करा.

क) भगवद्गीतभाष्यामध्ये सांगितल्याप्रमाणे ज्ञानयोगाचे महत्त्व काय आहे? स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5936

[Total No. of Pages : 4

[6465]-684

M.A. (Part-I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS-112-II: Theory of International Politics

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any 5 questions out of seven. **[5×2=10]**

a) Explain the meaning of International Politics.

b) What is Terrorism?

c) When did World War-II end?

d) State the subtypes of liberalism.

e) What is Human Right?

f) Name any four nations that broke out of the Soviet Union.

g) Who first coined the term geopolitics?

Q2) Attempt any 4 questions out of six. **[4×5=20]**

a) Write the principle of realism.

b) Describe the post Cold War world.

c) State the characteristics of geopolitics.

d) Explain the Gender and International Politics.

e) Describe the critical theory.

f) Explain the internal causes of the disintegration of the Soviet Union.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six. **[4×5=20]**

a) Non Alignment Movement

b) Realism

c) Feminism

d) Positivism

e) Rio conference

f) Detente

Q4) Attempt any two questions out of four. **[2×10=20]**

a) Discuss the theory of liberalism in International Politics.

b) Discuss the gender a one challenge in International Politics.

c) Explain the collapse of the Soviet Union and the end of the Cold War.

d) Explain the geopolitics thought of Sir Halford MacKinder.

ⓘ ⓘ ⓘ ⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5936

[6465]-684

M.A. (Part-I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS-112-II: Theory of International Politics

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. **[5×2=10]**

अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा अर्थ सांगा.

ब) दहशतवाद म्हणजे काय?

क) दुसऱ्या महायुध्दाचा समारोप कधी झाला?

ड) उदारमतवादाचे उपप्रकार सांगा.

इ) मानवाधिकार म्हणजे काय?

फ) सोव्हिएट महासंघातून बाहेर कोणत्याही चार राष्ट्रांची नावे सांगा.

य) भूराजकारण हा शब्द सर्वप्रथम कोणी वापरला?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. **[4×5=20]**

अ) वास्तववादाची तत्त्वे लिहा.

ब) शीतयुध्दानंतरची जगाची मांडणी करा.

क) भूराजकारणाची वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) लिंगभाव आणि आंतरराष्ट्रीय राजकारण स्पष्ट करा.

इ) चिकित्सक सिध्दांताची मांडणी करा.

फ) सोव्हिएट महासंघाच्या विघटनाची अंतर्गत कारणे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. **[4×5=20]**

अ) अलिप्ततावादी चळवळ

ब) वास्तववाद

क) स्त्रीवाद

ड) प्रत्यक्षार्थवाद

इ) रिओ परिषद

फ) देतांत

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **[2×10=20]**

अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील उदारमतवादी सिध्दांताची चर्चा करा.

ब) आंतरराष्ट्रीय राजकारणात लिंगभेद एक आव्हान चर्चा करा.

क) सोव्हिएट महासंघाचे पतन आणि शीतयुध्दाचा अंत विशद करा.

ड) सर हालफोर्ड मॅकिंडर यांचा भूराजकीय विचार स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5937

[Total No. of Pages : 4

[6465]-685
M.A. (Part - I) (SODL)
POLITICAL SCIENCE
PS 113-II : Political Institutions in India and Public Policy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any 5 questions out of 7. **[10]**

a) What is globalization?

b) What is Policy?

c) When did the Essential commodity services Act come into existence?

d) What is policy evaluation?

e) What is a policy problem?

f) Write the definition of incremental Format.

g) Define the concept of policy implementation.

Q2) Attempt any 4 questions out of 6. **[20]**

a) Explain the development of public policy.

b) A bottom-up approach to policy implementation.

c) Role of chief Executive officer in Public Policy making.

d) Functions of Bureaucracy.

e) Agricultural development in India.

f) Essential commodities Act 2020.

Q3) Attempt any 4 questions out of 6. **[20]**

a) Explain the scope of public policy.

b) State the characteristics of globalization.

c) Elaborate a rational model of policy Acceptance.

d) Explain the political role of bureaucracy.

e) State the features of National Agriculture Policy 2002.

f) Foreign investment.

Q4) Attempt any 2 questions out of 4. **[20]**

a) Explain the importance of public policy.

b) Critically examine the incremental approach to public policy.

c) State the characteristics of bureaucracy.

d) Discuss the National Health policy.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5937

[6465]-685

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS 113-II : Political Institutions in India and Public Policy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 70

सूचना :– 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) जागतिकीकरण म्हणजे काय?

ब) धोरण म्हणजे काय?

क) अत्यावश्यक वस्तू सेवा कायदा केंव्हा अस्तित्वात आला?

ड) धोरण मूल्यमापन म्हणजे काय?

इ) धोरण समस्या म्हणजे काय?

फ) वृद्धीशील प्रारूपाची व्याख्या लिहा.

य) धोरण अंमलबजावणी संकल्पनेची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) सार्वजनिक धोरणाचा विकास स्पष्ट करा.

ब) धोरण अंमलबजावणीचा ऊर्ध्वगामी दृष्टिकोन.

क) सार्वजनिक धोरण आखणीत मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची भूमिका.

ड) नोकरशाहीची कार्ये

इ) भारतातील कृषी विकास

फ) अत्यावश्यक वस्तू कायदा 2020

प्र.3) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) सार्वजनिक धोरणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

ब) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.

क) धोरण स्वीकृतीचे तर्कसंगत प्रतिमान विशद करा.

ड) नोकरशाहीची राजकीय भूमिका स्पष्ट करा.

इ) 2002 चे राष्ट्रीय कृषी धोरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.

फ) परकीय गुंतवणूक

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) सार्वजनिक धोरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) सार्वजनिक धोरणाच्या वृद्धीशील दृष्टीकोनाचे टीकात्मक परीक्षण करा.

क) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) राष्ट्रीय आरोग्य धोरणाची चर्चा करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5938

[Total No. of Pages : 4

[6465]-686

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS115-II : Political Process in Maharashtra and Human Rights

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer five of the following questions in 25 to 30 words. **[10]**

a) When did the united Nations make the universal Declaration of Human Rights?

b) What is Political Rights?

c) Explain the concept of social justice.

d) Explain the concept of MUL NIWASI.

e) Explain the concept of Vasudhaiva Kutumbam.

f) When did the united Nations Celebrate the International Women's Year?

g) According to which article in the Indian constitution primary education is free and compulsory?

Q2) Answer any four of the following questions in 100 words. **[20]**

a) Explain the importance of right to education.

b) Write the types of self-determination.

c) Explain the four freedoms stated by franklin Roosevelt.

d) Explain the organization of African unity and Human Rights.

e) Explain the relativistic concept of human rights.

f) Explain the characteristics of anti-human Rights terrorism.

Q3) Write Short Note (Any four). **[20]**

a) Women's issues and Human Rights.

b) Human Rights commission

c) Russian or communist Revolution.

d) Slum Rehabilitation Authority.

e) Human Rights of refugees.

f) Major conferences on Human Rights.

Q4) Answer any two of the following questions in 300 words. **[20]**

a) Explain the meaning and nature of Human Rights.

b) Write an essay on Human Rights challenges declaration of Human Rights.

c) Explain the articles of the universal Declaration of Human Rights.

d) Write an essay on Human Rights of scheduled castes.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5938

[6465]-686
M.A. (Part - I) (SODL)
POLITICAL SCIENCE
PS115-II : Political Process in Maharashtra and Human Rights
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा. **[10]**

अ) संयुक्त राष्ट्र महासंघाने मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा कधी केली?

ब) राजकीय हक्क म्हणजे काय?

क) सामाजिक न्याय या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.

ड) मूळ निवासी संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) 'वसुधैव कुटुंबकम' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) संयुक्त राष्ट्रसंघाने आंतरराष्ट्रीय महिला वर्ष कधी साजरा केला?

य) भारतीय राज्यघटनेतील कोणत्या कलमानुसार प्राथमिक शिक्षण मोफत व सक्तीचे आहे?

प्र.*2)* खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) शिक्षणाच्या हक्काचे महत्त्व सांगा.

ब) आत्म-निर्णयाचे प्रकार लिहा.

क) फ्रॅंकलिन रूझवेल्ट यांनी सांगितलेली चार मुख्य स्वातंत्र्ये स्पष्ट करा.

ड) आफ्रिकन ऐक्य संघटना आणि मानवी हक्क स्पष्ट करा.

इ) मानवी हक्कांची सापेक्षतावादी संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) मानवी हक्क विरोधी दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) स्त्रियांचे प्रश्न आणि मानवी हक्क

ब) मानवी हक्क आयोग

क) रशियन किंवा साम्यवादी क्रांती

ड) झोपडपट्टी पूर्नवसन प्राधिकरण

इ) निर्वासितांचे मानवी हक्क

फ) मानवाधिकारावरील मुख्य परिषदा

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) मानवी हक्काचा अर्थ सांगुन स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) एकविसाव्या शतकातील मानवी हक्कासमोरील जागतिकीकरणाचे आव्हान निबंध लिहा.

क) मानवी हक्काच्या जागतिक जाहिरनाम्यातील कलमे स्पष्ट करा.

ड) अनुसुचित जातीच्या मानवी हक्कांवर निबंध लिहा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ______

PD5940

[Total No. of Pages : 4

[6465]-688

M.A. - I (SODL)

SOCIOLOGY

SC02-II: Sociology of Maharashtra: Culture and Society

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt <u>any five out of seven</u> from the following: **[10]**

a) Who is called the pioneer of Sanyukta Maharashtra Movement?

b) Gender means?

c) State the meaning of social status.

d) Age of consent means?

e) What is Inter-caste marriage?

f) Write the definition of Scheduled tribes.

g) Who is Dalits'?

Q2) Attempt <u>any four out of six</u> from the following: **[20]**

a) Political dominance

b) Nationalism

c) Marginalization.

d) Neo liberalism

e) Cooperative movement.

f) Riots

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

a) Sex rate in Maharashtra.

b) Explain the concept of displacement.

c) Write popular culture of Girangaon in short.

d) Discuss Dalit politics in Maharashtra.

e) Discuss Mass Culture.

f) Explain social culture of Maharashtra.

Q4) Attempt any two out of four from the following: **[20]**

a) Explain farmer's issues and challenges in Maharashtra.

b) Explain atrocities against SC's and ST's in Maharashtra.

c) Describe Sanyukta Maharashtra Movement.

d) Explain the developmental disparities in various regions of Maharashtra.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

PD5940

[6465]-688
M.A. - I (SODL)
SOCIOLOGY
SC02-II: Sociology of Maharashtra: Culture and Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[10]**

अ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे प्रणेते कोणास म्हटले जाते?

ब) लिंगभाव म्हणजे काय?

क) सामाजिक दर्जाचा अर्थ सांगा.

ड) संमतीचे वय म्हणजे काय?

इ) आंतरजातीय विवाह म्हणजे काय?

फ) अनुसूचित जमातीची व्याख्या लिहा.

य) दलित कोणास म्हटले जाते?

प्र.*2)* खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) राजकीय वर्चस्व

ब) राष्ट्रवाद

क) सीमांतकरण

ड) नव उदारमतवादी

इ) सहकारी चळवळ

फ) दंगल

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) महाराष्ट्रातील लिंग गुणोत्तर लिहा.

ब) विस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

क) गिरणगावची लोकप्रिय संस्कृती थोडक्यात लिहा.

ड) महाराष्ट्रातील दलित राजकारण यावर चर्चा करा.

इ) लोक संस्कृती या संकल्पनेवर चर्चा करा.

फ) महाराष्ट्राची सामाजिक संस्कृती स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. **[20]**

अ) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या समस्या आणि आव्हाने स्पष्ट करा.

ब) महाराष्ट्रातील अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींवरील हिंसाचार स्पष्ट करा.

क) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे वर्णन करा.

ड) महाराष्ट्रातील विकासातील प्रादेशिक विषमता स्पष्ट करा.

ⓘⓘⓘⓘ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ______

PD5941

[Total No. of Pages : 4

[6465]-689
M.A. - I (SODL)
SOCIOLOGY
SC03-II : Methodology of Social Research
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any 5 questions out of 7 : **[5×2=10]**

a) What is positivism?

b) What is the meaning of objectivity?

c) What is Content Analysis?

d) Write the meaning of Ethnography.

e) Define Ontology.

f) What is Ethnomethodology?

g) Define Case Study.

Q2) Attempt any 4 questions out of 6 : **[4×5=20]**

a) What is Methodology?

b) Write about feminist critiques of positivism.

c) Write a note on Ethnomethodology.

d) Explain the characteristics of Oral History.

e) Explain the ethnography method.

f) Write the Limitations of Quantitative methodology.

Q3) Attempt any 4 questions out of 6 : **[4×5=20]**

a) Write a note on reflexivity in social research.

b) Elaborate the relation between Hermeneutics and Critical theory.

c) Explain the advantage and disadvantage of Case Study.

d) Write a short note on importance of Oral History.

e) Explain the types of qualitative data analysis.

f) Elaborate the importance of Ontology in social Research.

Q4) Attempt any 2 questions out of 4 : **[2×10=20]**

a) Write in detail about Positivism and Interpretivism in social research.

b) Explain the impact of post modernism and post structuralism on methodology.

c) Examine the critical views of Phenomenology on Positivism.

d) State the differences between quantitative and qualitative research methods.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 4]

PD5941

[6465]-689

M.A. - I (SODL)

SOCIOLOGY

SC03-II : Methodology of Social Research

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :- *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) 7 पैकी कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा. **[5×2=10]**

अ) प्रत्यक्षवाद म्हणजे काय?

ब) वस्तुनिष्ठतेचा अर्थ काय?

क) आशय विश्लेषण म्हणजे काय?

ड) लोकालेख पद्धतीचा अर्थ लिहा.

इ) तत्वमिमांसेची (ऑन्टोलॉजी) व्याख्या करा.

फ) लोकान्वयपद्धत म्हणजे काय?

य) व्यष्टी अध्ययनाची व्याख्या करा.

प्र.2) 6 पैकी कोणतेही 4 प्रश्न सोडवा. **[4×5=20]**

अ) पद्धतीशास्त्र म्हणजे काय?

ब) प्रत्यक्षवादाच्या स्त्रीवादी समीक्षेबद्दल लिहा.

क) लोकान्वयपद्धतीवर टीप लिहा.

ड) मौखिक इतिहासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

इ) लोकालेख पद्धत स्पष्ट करा.

फ) संख्यात्मक पद्धतीच्या मर्यादा लिहा.

प्र.*3)* 6 पैकी कोणतेही 4 प्रश्न सोडवा. **[4×5=20]**

अ) सामाजिक संशोधनातील प्रतिबिंबितता यावर टीप लिहा.

ब) अर्थनिर्वचनशास्त्र आणि टीकात्मक सिद्धांत यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

क) व्यष्टी अध्ययन पद्धतीचा फायदा आणि तोटा स्पष्ट करा.

ड) मौखिक इतिहासाच्या महत्त्वावर एक छोटी टीप लिहा.

इ) गुणात्मक तथ्य विश्लेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

फ) सामाजिक संशोधनात तत्वमिमांसेचे (ऑन्टोलॉजी) महत्त्व विशद करा.

प्र.*4)* 4 पैकी कोणतेही 2 प्रश्न सोडवा. **[2×10=20]**

अ) सामाजिक संशोधनातील प्रत्यक्षवाद आणि अर्थबोधात्मकवाद याबद्दल तपशीलवार लिहा.

ब) उत्तर आधुनिकतावाद आणि उत्तर संरचनावाद यांचा पद्धतीशास्त्रावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

क) प्रत्यक्षवादावरील प्रघटनाशास्त्राच्या टीकात्मक मतांचे परीक्षण करा.

ड) संख्यात्मक आणि गुणात्मक संशोधन पद्धतींमधील फरक सांगा.

☯☯☯☯

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5942

[Total No. of Pages : 4

[6465]-690

M.A.-I (SODL)

SOCIOLOGY

SC04-II: Globalization and Labour in India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Solve any five out of six. **[5×2=10]**

a) Define work.

b) What is tertiary sector?

c) Write any two crisis in agriculture.

d) State the meaning of virtual workplace.

e) State the meaning of Feminization of work.

f) Define Migration.

Q2) Solve any four out of six. **[4×5=20]**

a) Write the features of informal association.

b) Explain the difference between work and Labour.

c) Write a short note on footloose labour.

d) What is meant by precarity?

e) Insecurity of Job : Explain in short.

f) Explain the issues of labour movement in India.

Q3) Solve any four out of six **[4×5=20]**

a) Discuss the concept of feminization of labour in context of unorganized Sector in India.

b) Explain Caste and Gender composition of labour in India.

c) Elaborate the features of New Economic Policies.

d) Write a short note on informalization of work.

e) Write in short about globalizations impact on small scale industries.

f) Write about the concept of deskilling.

Q4) Solve any two out of four. **[2×10=20]**

a) Elaborate the Changing patterns of work and labour from pre-colonial to post-colonial period in India.

b) State the meaning and characteristics of labour in details.

c) Discuss the rise of service industry as a result of global economic changes.

d) Elaborate major elements of human trafficking in detail.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PD5942

[6465]-690

M.A.-I (SODL)

SOCIOLOGY

SC04-II : Globalization and Labour in India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ *: 3 तास]* *[एकूण गुण : 70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) सहा पैकी कोणतेही पाच सोडवा. **[5×2=10]**

अ) कामाची व्याख्या करा.

ब) तृतीयक क्षेत्र म्हणजे काय?

क) शेतीतील कोणतीही दोन अरीष्ट्ये लिहा.

ड) आभासी कार्यस्थळाचा अर्थ सांगा.

इ) कामाच्या स्त्रीकरणाचा अर्थ सांगा.

फ) स्थलांतराची व्याख्या करा.

प्र.2) सहापैकी कोणतेही चार सोडवा. **[4×5=20]**

अ) अनौपचारिक मंडळाची वैशिष्ट्ये लिहा.

ब) काम आणि श्रम यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.

क) फुटलूस लेबरवर एक छोटी टीप लिहा.

ड) प्रिक्यारीटी म्हणजे काय?

इ) नोकरीची असुरक्षितताः थोडक्यात स्पष्ट करा.

फ) भारतातील कामगार चळवळीचे मुद्दे स्पष्ट करा.

प्र.3) सहापैकी कोणतेही चार सोडवा. **[4×5=20]**

अ) भारतातील असंघटित क्षेत्राच्या संदर्भात श्रमाचे स्त्रीकरण या संकल्पनेची चर्चा करा.

ब) भारतातील श्रमाची जात आणि लिंगभाव आधारित रचना स्पष्ट करा.

क) नवीन आर्थिक धोरणांची वैशिष्ट्ये विशद करा.

ड) कामाच्या अनौपचारिकीकरणावर एक छोटी टीप लिहा.

इ) जागतिकीकरणाचा लघुउद्योगांवर होणारा परिणाम थोडक्यात लिहा.

फ) डीस्कीलिंगच्या संकल्पनेबद्दल लिहा.

प्र.4) चारपैकी कोणतेही दोन सोडवा. **[2×10=20]**

अ) भारतातील वसाहतपूर्व काळापासून उत्तर-वसाहत काळापर्यंत काम आणि श्रमांचे बदलते प्रवाह विशद करा.

ब) श्रमाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये सविस्तर सांगा.

क) जागतिक आर्थिक बदलांमुळे सेवा उद्योगाच्या वाढीची चर्चा करा.

ड) मानवी तस्करीचे प्रमुख घटक सविस्तर सांगा.

❋ ❋ ❋